

Debatt

HANS SVEDBERG:

I brännpunkten

En av de mest brännande frågorna för vår ekonomiska utveckling gäller onekligen hur vi skall kunna höja produktiviteten inom samhället, både intellektuellt och materiellt. Det kan då vara skäl att erinra om Adam Smith's tidvis väl erkända men tidvis också ofta undanträngda sanning att folkens välstånd ytterst beror på den enskilde individens duglighet.

Ingenstans blir man så effektivt erinrad om hur riktig denna sanning är som när man besöker Japan. Svaret på den japanska "gåtan" ligger till stor del i de enskilda människornas flit, hur då denna motiveras. Åtskilliga tolkningsförsök härvidlag har gjorts på sistone allteftersom de japanska varorna blir allt mer begärliga jorden över och de japanska exportöverskotten vis à vis Förenta Staterna och Västeuropa stiger. Frågar man japaner till råds om vad som driver dem att arbeta så hårt – tämligen färsk statistik visar att arbetstiden stigit inom medelstora och mindre företag på senare år – får man till svars att fliten grundar sig på en hel bukett av orsaker. Många av dessa är därjämte av etisk karaktär snarare än av ekonomisk. Den religiösa-moraliska drivkraften bakom den höga japanska arbetsinsatsen går tillbaka på 500- och 400-talen f.K., och Confucius' levnadsregler om vördnad för de äldre liksom överhuvud nyconfucianismens inriktning på andra värden än de materiella – arbetet i sig utgör en reningsprocess – hjälper till att hålla den enskilda levnads- och arbetsmoralen på ett högt plan. Panteismen är i Japan påtalig. Där finns vid sidan av de tre stora, shintoismen, buddismen och kristendomen, drygt 120 aktiva religionssamfund ur vilka individerna hämtar andlig kraft.

På det ekonomiska fältet gäller att drivkrafterna därifrån förmodligen är de starkaste. De flesta utvecklingslinjerna i det japanska samhället skall tjäna ett affärssyfte, och japanen i gemen försöker allt efter förmåga inrikta sig på att göra ett gott arbete respektive producera goda varor och tjänster. Den värdheder som följer från omgivningens – ofta någon grupps sida då ju japanerna vanligen arbetar i team där vi i västerlandet bygger på den enskilda insatsen – är också en stark drivkraft för arbetsamhet och noggrannhet.

Eliten i det japanska samhället – man har där kvar elitsamhället – riktar nu in sig på att genom en intensifierad informationsström via TV-apparater och andra massmedia rikta mot individen både i hemmet och på arbetsplatsen höja den enskildes intellektuella nivå och överhuvud hans kvalitet som producerande samhällsmedlem. Den mycket omfattade datoriseringen av det japanska samhället, beskriven med det otympliga ordet "informatisationsprocess", sätter höjandet av den enskilda kvaliteten i centrum inför trycket från en arbetsinsats, som blir inställd på allt mer sofistikerade produkter och processer.

I Västeuropa och Förenta Staterna har man tappat åtskilligt av de andliga drivkrafter som fortfarande är fast inbyggda i den japanska samhällsstrukturen. Trots vår ursprungliga från antiken hämtade individualistiska människouppfattning sätter vi numera den enskilda utbildningen i centrum som japanerna nu lärt sig att göra för de närmaste årtiondena. Varför?